

ELS ORÍGENS DE LA CASA SANTIVERI. JAIME SANTIVERI I LA LLIGA VEGETARIANA DE CATALUNYA (BARCELONA, 1908)

M. PILAR LARA GARCÉS

SOCIETAT CATALANA D'HISTÒRIA DE LA CIÈNCIA I DE LA TÈCNICA.
mplara2002@hotmail.com

Paraules clau: *vegetarianisme, Lliga Vegetariana de Catalunya, Revista Vegetariana, Jaume Santiveri, productes Kneipp, Barcelona principis segle xx*

The beginning of Casa Santiveri. Jaime Santiveri and La Lliga Vegetariana de Catalunya (Barcelona, 1908)

Summary: *At the beginning of xxth century, it was founded in Barcelona La Lliga Vegetariana de Catalunya. This association was consisted for distinguished members of the Catalanian society, like doctors, manufacturers, bankers, industrial managers, businesses. All they were vegetarians and they were in favour of the medicine naturist practices. They often travelled by Europe and they knew the basics of the Vegetarianism movement in other countries and the prestigious sanatoriums in the north of Europe. The main objective of the association was spread the movement in Catalanian. The association organized different activities, one of them, the publication of Revista Vegetariana. Jaime Santiveri was the administrator of this magazine and he was the official dealer for Kneipp products in Spain from Farmacia Kneipp in Barcelona.*

Key words: *vegetarianism, Lliga Vegetariana de Catalunya, Revista Vegetariana, Jaume Santiveri, Kneipp products, Barcelona beginning of xxth century*

Introducció

Aquest article és una breu exposició de les dades obtingudes, principalment, de dues fonts: el primer exemplar de la *Revista Vegetariana* i el discurs pronunciat pel president de la Lliga Vegetariana de Catalunya, el Dr. Josep Falp i Plana, en l'acte inaugural de la mateixa. Aquestes dades s'han completat amb la bibliografia esmentada al final d'aquest document.

La *Revista Vegetariana*, «portaveu mensual de la Lliga Vegetariana de Catalunya»

El primer número d'aquesta revista va sortir l'abril de l'any 1908, justament un mes després de l'acte oficial que donava per constituïda la Lliga Vegetariana de Catalunya. L'acte commemoratiu de la fundació es va celebrar al Mundial Palace el 29 de març de 1908 amb un banquet a la seva sala principal, on van assistir aproximadament dues-centes cinquanta persones. El perfil dels associats corresponia a metges, fabricants, banquers, gerents industrials, comerciants, tots ells distingits, que havien viatjat visitant els principals sanatoris del nord d'Europa, els més importants localitzats a Alemanya, Àustria i Suècia.

La taula d'honor estava presidida pel president-fundador i director de la *Revista Vegetariana*, el Dr. Josep Falp i Plana (Calvet, 2001: 68). Els altres membres d'honor del comitè organitzador eren el Sr. Perelló i Ortega; el Dr. Román Pallejà, secretari general de la societat; el Sr. Puig i Galcerán; el Sr. Martí Dalmau, i el Dr. Ricard Botey. El cos de redacció de la revista estava format per Rosa Massó i Marian Anfrunts, secretari de redacció. També s'estableixen com a col·laboradors tots els socis de la Lliga Vegetariana de Catalunya. A més d'escriure en català com a idioma oficial de la revista, s'hi podia escriure en qualsevol altre idioma o llengua romànica.

La revista sortia el dia 15 de cada mes i era enviada gratuïtament als socis residents que pagaven una quota mensual d'una pesseta i als socis corresponsals que pagaven 5 pessetes a l'avançada per anualitat. Per fer la inscripció, els socis s'havien de dirigir al president, al secretari general o a l'administrador de la revista, Jaime Santiveri, per demanar els estatuts.

A la Lliga Vegetariana de Catalunya hi havia tres seccions: la Científica i Literària, la Social i de Propaganda i la Culinària. La persona que es volia inscriure ho havia de fer en una d'aquestes seccions com a «soci ordinari», és a dir, vegetarià «practicant», o com a «soci simpatitzant» que no practica el vegetarianisme però hi simpatitza, i en qualitat de «resident» o «corresponsal». L'exemplar costava 50 cèntims.

En el moment de la seva fundació, la Lliga comptava amb 30 facultatius adherits (inclosos els que formaven el comitè organitzador o directiu de la revista). La majoria eren metges, homeòpates, farmacèutics, analistes clínics, entre d'altres. La primera organització de caire vegetarià que es va fundar a Espanya va ser a Madrid sota el nom de Sociedad Vegetariana Espanyola, de la qual molts socis eren vegetarians catalans i d'altres estaven associats a la Societat Vegetariana de França.

El domicili social era a Barcelona, a la plaça Universitat, número 5, principal 1a. Tota la correspondència al director s'havia d'enviar al carrer de Trafalgar, número 26, primer. La persona que portava el tema dels anuncis i les subscripcions era Jaime Santiveri des de la Farmàcia Kneipp del carrer del Call, números 20 i 22.

Farmàcia Kneipp, «Depósito General de Productos Vegetarianos»

Jaime Santiveri va néixer a Benabarre l'any 1868. De molt jove, els seus pares l'envien a treballar a Barcelona al petit comerç d'uns amics de la família situat al centre de la ciutat. Al poc temps de treballar, funda el seu propi negoci, una camiseria, en una petita botiga del carrer del Call, número 22. L'any 1885, Jaime Santiveri transforma l'orientació comercial del seu negoci i funda la primera botiga de productes naturals i dietètics d'Espanya, la Farmàcia Kneipp. En poc temps, ampliarà l'establiment al carrer del Call, números 20 i 22.

El primer contacte que estableix el comerciant Jaime Santiveri amb el moviment naturista i el vegetarianisme és a través del doctor Joaquín Collet. Jaime Santiveri contrau la tuberculosi i desnonat pels tractaments de la medicina tradicional, visita el metge naturòpata Joaquín Collet, que li recomana l'ingrés al sanatori de l'abat Sebastian Kneipp a Alemanya.

Cap a finals del segle XIX i principis del segle XX, el sanatori de Woerishofen es va convertir en el balneari més important d'Europa. El seu fundador, l'abat Sebastian Kneipp, era considerat pels seguidors europeus el pare del vegetarianisme i de les pràctiques naturòpates. Un dels aspectes més importants era l'alimentació, sobretot en el cas de vegetarianisme. En aquell moment, la definició que podem recollir seria la d'un règim alimentari que prohibia la necrofàgia, és a dir, la ingesta de la carn de qualsevol animal mort (a diferència dels vegetalistes, sí que es permetia la ingesta de llet i ous perquè eren productes que s'obtenien d'animals vius). Aquest règim alimentari es basava en les propietats terapèutiques, higièniques i dietètiques dels aliments vegetals. Els tractaments medicinals que es realitzaven consistien principalment en teràpies amb productes naturals i d'hidroteràpia.

Els principis terapèutics del sanatori eren portar una vida tranquil·la, els agents curatius que oferia la naturalesa, una alimentació vegetariana, la senzillesa en el vestir, portant peces de roba folgades, realitzades amb materials naturals com la llana o el cotó. En general, donar prioritat a la senzillesa en tots els aspectes de la vida.

Un preu raonable, tant per als que anaven de vacances com per als malalts, i uns resultats brillants en la curació de malalties irreversibles van convertir aquest sanatori en un dels més visitats a Europa en aquell moment.

Una aproximació als estatuts de la Lliga Vegetariana de Catalunya

A continuació, s'enumeren els principals fonaments ideològics que marcaren les línies d'actuació de la societat. Segons el discurs pronunciat pel president de la Lliga Vegetariana de Catalunya el 20 de desembre del 1908 al Teatre Eldorado de Barcelona, els tres principals factors que integraven la societat eren:

- El factor cooperatiu. La Lliga com a instrument social organitzat per l'acció. Factor de caire politicosocial.
- El factor del vegetarianisme. Informar dels seus principis universals. Segons els corrents positivistes, el progrés universal era el resultat de combinar ciència i naturalesa.
- El factor ètnic. «Adaptar a Catalunya l'acció internacional del [v]egetarianisme». «Calia nacionalitzar el [v]egetarianisme per implantar-ho» (Falp, 1908: 1). Adaptant els seus productes i costums a la realitat política, econòmica i cultural del moment. Factor comercial.

En aquest sentit, la Lliga adoptava el caràcter més científic dels higienistes, catedràtics i mestres, per aplicar aquests factors a través del vegetarianisme a les classes populars, des del punt de vista vital i econòmic, i d'aquesta manera elevar el grau de cultura del país. En l'àmbit polític i cultural, la Lliga es proclamava catalanista (època del naixement dels nacionalismes) i catòlica. Per tant, el vegetarianisme que ells practicaven estava influenciat per la moral cristiana: el vegetarianisme va ser adoptat pels primers cristians segons la Bíblia. El caràcter religiós no era suficient per imposar-lo si no fos beneficiós per a la salut; s'havia de justificar mitjançant teories científiques (higienistes, metges, químics).

Però, per altra banda, aquest progrés també es justificava a través de les teories dels filòsofs alemanys moderns: «El [v]egetarianisme és el règim més apte pels intel·lectuals per mantenir l'equilibri i l'estabilitat de les nostres facultats psíquiques. [...] El règim oposat que tan greus trastorns ocasiona en l'organisme, forçosament ha de perjudicar en alt grau la intel·ligència» (Falp, 1908: 2).

La Lliga tenia com a emblema renovar idees i costums «per restablir el vigor de Catalunya» (Falp, 1908: 3) enfront de la decadència que vivia el país per causa dels vicis associats a la carn i a l'alcohol. Segons els vegetarians, els principals enemics eren el tabac, l'alcohol, el cafè i la carn.

El vegetarianisme internacional (o universal) s'havia de reflectir a la revista, que era la seva principal font divulgativa. L'esperit d'expansió i fraternitat quedava reflectit en les relacions amb les altres associacions vegetarianes de l'estranger i de la resta d'Espanya.

El moviment vegetarià i naturista s'havia forjat a partir de la segona meitat del segle XIX als sanatoris del nord d'Europa. Els principals eren a Alemanya, Àustria i Suècia; aquest últim havia estat el principal referent durant cinquanta anys. El model que defensava era la restricció de l'ús de la carn, l'abolició de l'alcohol i la implantació a les escoles i a les esferes socials la pràctica obligatòria de la gimnàstica de Ling, coneguda com gimnàstica sueca. Amb relació a aquesta pràctica, la Lliga també estava influenciada per dos higienistes francesos, el doctor Danjou, amb relació a la regeneració de l'exèrcit, i el doctor Tissier, pel que fa a la pràctica a les escoles.

El punt de partida del vegetarianisme a Catalunya i de la posterior creació de la Lliga va ser el banquet a l'Hotel Mundial Palace el 29 de març del 1908, «un dels més sonats a Bar-

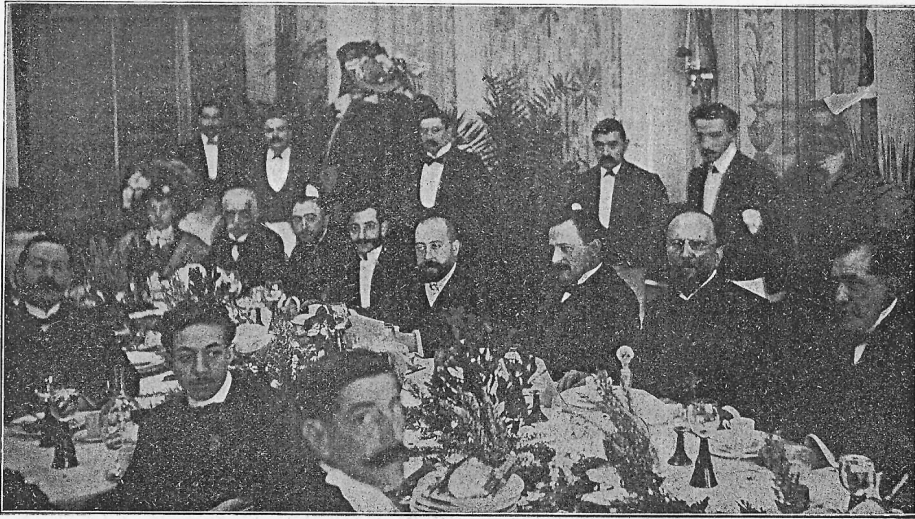
celona pel nombre i qualitat dels concurrents: metges, farmacèutics, advocats, enginyers, arquitectes, sacerdots, mestres, catedràtics, i les empreses més importants del comerç i la indústria» (Falp, 1908: 4). La presència d'aquest públic donava autoritat moral al moviment i a l'organització. I en referència a l'autoritat científica, «[l]a seva influència científica ha transcendit el magisteri català que ha vist i secundat amb simpatia la nostra orientació i elements valuosos del Claustre de Medicina han fet les mateixes manifestacions en actes públics en els qu[als] han intervingut membres de la nostr[a] Lliga. Aquells que poden divulgar la nostra obra d'higienistes i fer-la interessant a les classes populars que vegin en el [v]egetarianisme la solució als seus problemes vitals i econòmics» (Falp, 1908: 4).

Els països que van ser els referents ideològics del vegetarianisme a Catalunya van ser:

- França, que defensava la tesi que s'és vegetarià per l'autoritat de la ciència. França era pionera en el desenvolupament de ciències com la microbiologia, la bacteriologia, dintre de l'Institut Pasteur.
- Els països anglosaxons «amb la virtut coratjosa de l'exemple» (Falp, 1908: 5). Per facilitar la campanya que es feia des de l'organització, es defensava que el vegetarianisme era indígena a la nostra taula, que la ciutat havia pervertit d'alguna manera. Per a ells, la natura i l'agricultura aquí eren més favorables, «fruites exquisides, variades hortalisses», però també la climatologia, «el sol», considerat un tresor (escàs) pels sanatoris del nord d'Europa que l'utilitzaven per a banys de llum i aire, exercicis i pràctiques naturals. «Necessitem l'autoritat dels de fora per fer prevaldre molts cops el bon exemple que donem a casa nostra» (Falp, 1908: 6).

Destacaria el postulat en contra de les condicions de vida a les ciutats i de les condicions de vida del burgès i dels seus obrers, des d'una actitud paternalista. «L'industrialisme a les ciutats ha fet condemnar la població en els grans centres, en les fàbriques, en els tallers, amb la impurificació del subsòl, de l'aire i de l'aigua; amb les habitacions malsanes, amb la indumentària inapropiada, amb la corrupció de la carn al mercat, i amb els cafès i tavernes on els hàbits que s'adquireixen són tan dolents com els tòxics que es beuen o es respiren, hàbits que aparten l'obrer dels seus esports a l'aire lliure i li roben, fins en els dies de festa, l'expansió i l'aire pur que no ha [gaudit] en tota la setmana. Contra tot això hem de lluitar nosaltres, contra les preocupacions i rutines d'aquells que no saben menjar ni vestir-se, que no saben respirar ni viure, contra tot el que fa al burg[è]s malsanar l'existència» (Falp, 1908: 8).

En aquest paràgraf es qüestiona el progrés, sinònim de benestar associat a la indústria, a les innovacions tecnològiques i a les condicions de vida de les ciutats. Es critica o es posa en dubte tot el que aquest progrés ha comportat per a les condicions higièniques i alimentàries tant dels treballadors com de la burgesia de les ciutats. Ells ho veuen des del punt moralista del catolicisme («els salvadors», «el pecat de la carn»). El vegetarianisme regenerarà aquesta perversió de la societat industrial des de diferents aspectes com l'esport, la roba, l'alimentació, entre d'altres.

TAULA D' HONOR OCUPADA PELS SENYORS QUE PRESIDEN LO BANQUÈT

De esquerra a dreta: Sr. Perelló y Ortega, Dr. Román Faltejá, Sr. Puig y Galcerán, Dr. Faip y Plana, Sr. Martí Dalmau, Dr. Ricart Botey, Sr. Galí (Tinent d' arcaide).

Fotografia J. Brangulí.

Figura 1. Sopar de gala de l'acte inaugural de la Lliga Vegetariana de Catalunya.

FONT: *Revista Vegetariana* (1908), I (abril).

Bibliografia

Revista Vegetariana (1908), I (abril).

CALVET I CAMARASA, J. M. (2001), *Metges i farmacèutics catalanistes (1880-1906)*, Valls, Cossetània. (El Tiner; 20)

FALP I PLANA, J. (1908), *Discurs inaugural de la Lliga Vegetariana de Catalunya*, Barcelona, La Lliga.